

Assembly on 24 December 2021. *UN*. URL: <https://docs.un.org/en/A/RES/76/227>

2. Disinformation and freedom of opinion and expression. Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Irene Khan A/HRC/47/25. 13 April 2021. *UN*. URL: <https://docs.un.org/en/A/HRC/47/25>

3. Global Media and Information Literacy Week. Resolution 75/267 adopted by the General Assembly on 25 March 2021. *UN*. URL: <https://docs.un.org/en/A/RES/75/267>

4. International Covenant on Civil and Political Rights. Adopted 16 December 1966 by General Assembly resolution 2200A (XXI). *UN*. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>

5. Promoting interreligious and intercultural dialogue and tolerance in countering hate speech. Resolution 75/309 adopted by the General Assembly on 21 June 2021. *UN*. URL: <https://docs.un.org/en/A/RES/75/309>

6. Responding to the "Infodemic" – Sharing Best Practice. Meetings & Events. 2 December 2020. *UN*. URL: <https://webtv.un.org/en/asset/k11/k11w3cbh94>

7. The right to privacy in the digital age. Resolution 75/176 adopted by the General Assembly on 16 December 2020. *UN*. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/764407?v=pdf>

8. United Nations Strategy and Plan of Action on Hate Speech, on 18 June 2019. *UN*. URL: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/advising-and-mobilizing/Action_plan_on_hate_speech_EN.pdf

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-152>

Шипков Єгор Олексійович

*аспірант кафедри цивільного права,
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА ЦИФРОВИХ ОБ'ЄКТІВ

Цифровізація суспільства створює нові виклики для приватного права, зокрема у сфері об'єктів цивільних прав. Віртуальні простори, блокчейн, токенизація, NFT, цифрові аватари, об'єкти у метавсесвітах – ці явища формують новий клас нематеріальних елементів, що мають

економічну цінність, індивідуальність, оборотоздатність і вже функціонують у межах правовідносин.

Проведено аналіз правової природи цифрових об'єктів відповідно до Цивільного кодексу України та сучасної української доктрини, а також здійснюється порівняльна характеристика з підходами до цифрових об'єктів у державах Європейського Союзу, таких як, Німеччина.

В українському цивільному праві під об'єктами цивільних прав розуміють речі, гроші, цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної діяльності та інші нематеріальні блага (ст. 177 ЦК України) [1].

Окрім цього, у 2023 році ЦК України було доповнено статтею 179-1, у якій законодавець закріпив поняття цифрової речі, а також особливості їх регулювання. Відповідно до частини першої цієї статті під цифровою річчю варто розуміти благо, яке створюється та існує виключно у цифровому середовищі, а також яке має майнову цінність. Щодо особливостей регулювання, то у частині 2 статті 179-1 передбачено, що до них застосовуються положення як до речей, якщо інше не встановлено цим Кодексом, законом або не впливає із сутності цифрової речі [1].

Речової природи не мають цифрові об'єкти, однак вони беруть участь в обороті, мають вартість, індивідуальні ознаки, часто підтвержені записами в блокчейні або іншій ІТ-інфраструктурі, що дозволяє їх ідентифікувати та контролювати право доступу. Все частіше у правозастосовній практиці виникають питання спадкування криптовалюти, звернення стягнення на токенизоване майно або укладення договорів на цифрові предмети.

У законі України «Про віртуальні активи» від 17.02.2022 №2074-IX передбачено, що віртуальний актив є нематеріальним благом, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. [2]. Проте дана норма не супроводжується змінами до статей 177, 179-1, 181 ЦК України, що призводить до подвійності права.

На сьогодні у діючому Цивільному кодексі України (ЦКУ) відсутнє визначення терміну «цифровий об'єкт». Однак, в доктрині йдеться про необхідність визначення цифрових об'єктів як своєрідної форми нематеріальних благ, що мають інформаційну, функціональну та економічну цінність.

Поступово у національній цивілістичній науці формується окрема доктрина цифрових об'єктів, які охоплюють як цифрові активи, так і інші види нематеріального майна, що існує в електронному (віртуальному) середовищі. На нашу думку, значний внесок у розвиток даної доктрини зробив І.Ю. Гулейков, який у своїх наукових працях

запропонував авторське бачення поняття цифрового активу як нетипового об'єкта цивільного права.

На думку дослідника, цифрові активи – це особливий різновид об'єктів цивільних прав, який відрізняється такими ознаками: неуречевленість (існування виключно у цифровій формі), економічна цінність, інформаційна структура, можливість правового обігу, а також залежність від цифрової технологічної платформи. З урахуванням цього, І.Ю. Гулейков пропонує визначати цифровий актив як форму цифрового блага або інструменту, що може мати правове значення та підлягає обороту в цифровому середовищі, зокрема шляхом правочинів або спадкування [3, с. 28–30].

На погляд І.Ю. Гулейкова, поняття «цифровий актив» є ширшим за терміни «цифрова річ» чи «віртуальна річ», оскільки воно охоплює не лише речі в цифровій формі, а й інструменти передачі прав (наприклад, смарт-контракти, токени тощо) [3, с. 30]. Автор звертає увагу на те, що цифрові активи становлять самостійну групу об'єктів цивільного права, оскільки мають характерні властивості, відсутні у традиційних речах або об'єктах інтелектуальної власності. Вважаємо, що такий підхід має значний потенціал для подальшого правового унормування цієї категорії у цивільному законодавстві України.

Водночас І.Ю. Гулейков не обмежується лише загальним описом правової природи цифрових активів, а також пропонує детальну класифікацію цих об'єктів за п'ятьма основними критеріями: майновим – залежно від їх вартості; аксіологічним – з огляду на цінність для особи або суспільства; функціональним – за метою їх використання; технологічним – за базовими цифровими інфраструктурами (блокчейн, смарт-контракти, DLT); юридичним – за типом правовідносин, у яких вони виступають об'єктом (речові, зобов'язальні, спадкові, корпоративні тощо) [3, с. 64].

Ця класифікація дозволяє структурувати різноманіття цифрових об'єктів і сформуванню уніфікований підхід до визначення їх правового статусу, а отже, й застосування норм цивільного законодавства. Особливої уваги заслуговує розмежування цифрових активів, які є об'єктами речових прав, і таких, що мають інтелектуальний характер або пов'язані з особистими немайнновими правами (наприклад, акаунти в соціальних мережах).

Правова природа цифрових об'єктів, на думку І.Ю. Гулейкова, визначається в межах приватноправової парадигми, яка визнає оборотоздатність таких об'єктів за певних умов. Проте, відсутність усталеної термінології та нормативного закріплення відповідного правового режиму створює загрозу юридичної невизначеності. Як наслідок, укладення правочинів із цифровими об'єктами, реалізація

прав на них (зокрема спадкових) чи судовий захист таких прав є ускладненими [3, с. 81, 89].

Таким чином, підхід І.Ю. Гулейкова ґрунтується на міждисциплінарному аналізі, в якому поєднуються технічні характеристики об'єктів, їх функціональне призначення та правова природа. Його напрацювання можуть слугувати теоретичною основою для розроблення концепції цифрового об'єкта як окремої категорії в системі об'єктів цивільних прав, з відповідним правовим режимом, що враховує особливості цифрового середовища.

Щодо технічних характеристик, то Бабецька І.Я. у своїй роботі зазначала, що цифрові об'єкти охоплюються поняттям «цифрові дані», оскільки за своєю природою вони є закодованою інформацією, яка виражається у вигляді числового запису. Враховуючи вищезазначене, вчена наголошує, що такі об'єкти потребують власного правового режиму з урахуванням їх технічної специфікації [4, с. 143].

Науковці-цивілісти поділяють цифрові об'єкти на кілька груп залежно від критеріїв: за способом виникнення – оцифровані об'єкти (скановані книги) створені у цифровому середовищі (NFT, токени); за функцією – інформаційні (дані, документи), цінні (токени) комунікаційні (акаунти); за майновою природою – об'єкти права власності (наприклад доменне ім'я), права вимоги (токенізовані частки).

Цифрові об'єкти – це абсолютно новий та самостійний вид об'єктів цивільних прав, які не маючи матеріальної природи, можуть бути індивідуалізованими, економічно цінними та оборотоздатними у сфері суспільних відносин, а їх поява спричинила перегляд традиційних підходів до системи об'єктів цивільних прав.

Майданник Р.А. погоджується з концепцією, що цифрові об'єкти, зокрема цифрові речі, можуть розглядатися як об'єкти прав і додає, що вони можуть виступати не лише предметом права власності, але й об'єктом зобов'язальних правовідносин. Він звертає увагу, що ключовими рисами таких об'єктів є те, що вони: вони, відображаються та управляються виключно в електронному вигляді; можуть бути об'єктами контролю (наприклад, володіння через ключ доступу); можуть бути обмінені або відчужені в електронному вигляді [5, с. 54].

У сучасній українській цивілістиці можна виокремити кілька наукових підходів щодо правової природи цифрових об'єктів:

1) Мічурін Є.О. розглядає їх як інші майнові блага, які мають подвійну природу: з одного боку, вони мають технічну (цифрову) основу, що є кодом; а з іншого – це є благо для споживача, яке існує у певній формі: наприклад, у формі криптовалюти, NFT, відцифрованого малюнку на веб-сайті, цифрового підпису тощо [6, с. 325-326].

2) Як об'єкти права віртуальної власності. Прихильниками цього підходу є С.Б. Булеца, Н.О. Горобець, Еннан Р.С., на їх думку основна ідея полягає в створенні окремої категорії права на віртуальне майно, відмінну від права інтелектуальної власності. Віртуальна власність на цифрові (віртуальні) може становити проміжну ланку між об'єктами інтелектуальної власності та класичними об'єктами права власності [7, с. 127].

3) Як цифрове майно *suī generis*. Прихильниками якого є Зозуляк О.І., Максимів Л.М., які вважають, що цифрові блага є унікальними об'єктами з огляду на те що можуть мати майновий та немайновий характер, існувати у цифровому середовищі та вільно обертатися у цивільному обороті, якщо інше не буде визначено законом [8, с. 46].

Усі вищезазначені концепції та підходи українських цивілістів свідчать про те, що цифрові об'єкти фактично функціонують як об'єкти цивільних прав, проте нормативне закріплення їх статусу ще не відбулося.

Таким чином, в українській правовій науці формується комплексна позиція: цифрові об'єкти визнаються повноцінними об'єктами цивільного права, які не є речами в класичному сенсі, але можуть виступати цифровими аналогами речей у правовій системі. Така концепція вимагає змін у цивільному законодавстві, зокрема, введення окремої категорії цифрових речей або цифрових благ із чітким правовим режимом їх оборотоздатності, захисту та правонаступництва.

Отже, ми вважаємо, що основні проблемні питання полягають по-перше, у відсутності чіткого розмежування між цифровими формами інформації та правовими об'єктами; по-друге у невизначеності, чи є цифрові об'єкти «рiччю» у розумінні ЦКУ; по-третє у відсутності механізму реєстрації, ідентифікації та захисту прав на цифрові об'єкти в загальному приватному праві.

Література:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.
2. Про віртуальні активи : Закон України від 17 лютого 2022 р. № 2074-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2022. № 33. Ст. 326.
3. . Гулейков І.Ю. Цифрові активи в цивільному обороті України : дис. ... канд. юрид. наук: 081 – Право. Київ, 2025. 243 с. URL: <https://repository.ndppp.gov.ua/handle/765432198/1050>
4. Бабецька І. Я. Цифрові речі як об'єкти цивільних прав. Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: *Журнал*. Серія Право. Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2024.

Вип. 17 (29). С. 142-149. URL: <https://doi.org/10.33098/2078-6670.2024.17.29.142-149>

5. Майданик Р.А. Цифрова річ як майно та її оборотоздатність. *Цивілістична платформа*. 2025. № 1(4). С. 19-59. URL: <https://doi.org/10.69724/2786-8834-2025-4-1-19-59>

6. Мічурін Є.О. Цифрова річ та інші цифрові блага як об'єкти цивільних прав. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія: Право. Вип. 88, ч. 1. 2025. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.1.47>

7. Еннан Р.Є. Правовий режим «віртуальної власності»: поняття, ознаки, сутність і правова природа. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2019. №3. С. 123-133. URL: <https://doi.org/10.33731/32019.173820>

8. Зозуляк О.І., Максимів Л.М. Цифрові речі як об'єкти цивільних прав: оновлені підходи регулювання. *Право і суспільство*. 2024. № 6. С. 40–47. URL: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.6.7>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-153>

Шухнін Антон Сергійович,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільного, адміністративного

та фінансового права Класичний приватний університет

м. Запоріжжя, Україна

ПОНЯТТЯ «ПУБЛІЧНІ КОШТИ»: ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Публічні кошти становлять основу фінансового забезпечення діяльності держави та територіальних громад, виступаючи матеріальною базою для реалізації публічних функцій та надання суспільних послуг. Правове закріплення категорії «публічні кошти» є необхідною умовою для забезпечення ефективного управління публічними фінансами, їх прозорості та підзвітності.

Однак аналіз чинного законодавства України свідчить про відсутність єдиного, системного підходу до визначення та регулювання публічних коштів. Термін «публічні кошти» використовується в різних нормативно-правових актах у неоднаковому значенні, що створює правову невизначеність та ускладнює правозастосування.